

De Zeeheldengraven in de St. Laurenskerk te Rotterdam.

ons af, hoe was dat mogelijk, — dan is er maar één antwoord: het diepe godsdienstig bewustzijn, de innige vroomheid, de frischheid en levenskracht dier wondervolle tijden, zij waren het, die katedralen deden verrijzen, zooals later tijden ze niet meer hebben voortgebracht.

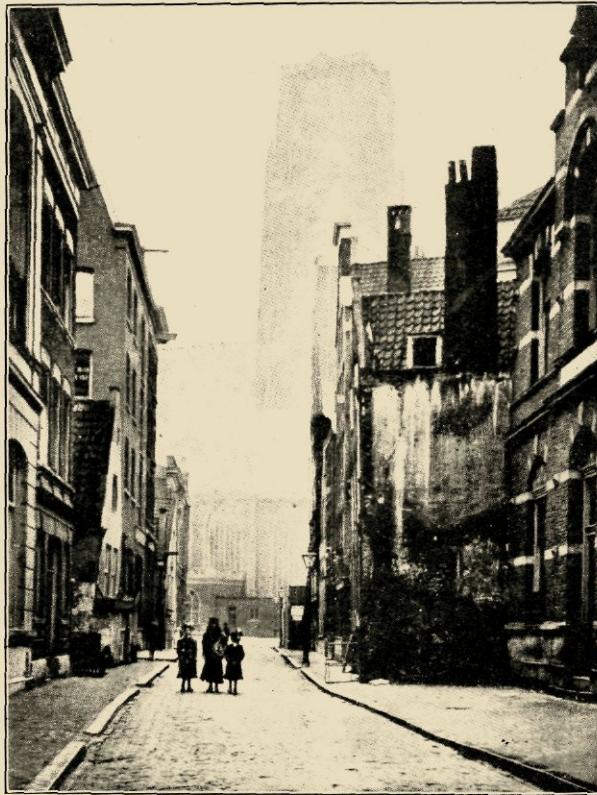
Een groot deel van het materiaal, voor den opbouw bestemd, werd door de burgerij kosteloos geleverd, als boete, door geestelijke of wereldlijke overheid opgelegd. De zoogenaamde „steenboeten”, d. i. de verplichte kosteloze levering van een bepaald aantal bakstenen, waarvan het aantal tusschen 2000 en 100,000 varieerde, strekten langzamerhand ter vervanging van de bedevaarten, welke als middel van boetedoening buiten gebruik raakten. Ook dienden als zoodanig bijdragen in de kosten van arbeidsloonen, en vooral ook de verplichting, zelve persoonlijk gedurende een zekeren tijd aan den kerkbouw te arbeiden.

Hoewel in 1412 met grooten ijver begonnen, werd de arbeid door verschillende omstandigheden toch dikwijls onderbroken en was het gebouw eerst in 1513 voltooid, op den toren na, waarvan de bouw, in 1449 aangevangen, door de burgerij geheel belangloos werd verricht.

Jammer genoeg was de ijver niet geëvenredigd aan het overleg; voor het leggen der fundeeringen in den weeken, moerassigen bodem, werden dunne elzen- en wilgen paaltjes gebruikt. Zooals wij zien zullen, bleven de gevolgen niet uit. De toren was

juist opgetrokken tot op een hoogte van het kerkdak, (± 36 M), toen zich, in 1615, reeds scheuren vertoonden en er gevaar begon te ontstaan voor verzakking. Op advies echter van Hendrik de Keyzer en den stadsbouwmeester van Amsterdam, werd de bouw toch voortgezet. Intusschen waren de tijden veranderd; de ijver der burgerij was bekoeld, een zilverloterij, ten bate van den bouw gehouden, mislukte, gebrek aan geld deed het werk zeer vertragen, zoodat de vol-

toeing eerst in 1621 plaats had. De toren was toen veel hooger dan tegenwoordig; met haar achtkante koepellantaren en houten spits, beliep haar hoogte 318 voet, en behoorde zij daardoor tot de hoogste van ons land (de toren der Nieuwe Kerk te Delft was slechts 2 voet hooger). Lantaren en spits werden in 1646 weder afgebroken, en vervangen door een veel lager steenen bovenstuk, met wijzerplaat en stadswapen op de vier zijden, waardoor zij hare tegenwoordige gedaante

DE TORENSTRAAT (THANS).

verkreeg. De hoogte bedroeg nu 202 voet = ± 63 M. Gedurende een hevigen storm in 1650 gebeurde eindelijk, wat men eigenlijk al zoo lang had gevreesd: de reeds overhellende toren zakte opeens $3\frac{1}{2}$ voet over, doch werd gelukkig in hare beweging gestuit door het kerkdak. In de kerk — het gebeurde juist onder den Zondagmiddagdienst — veroorzaakten de neervallende steenen een paniek. Het bezadigd optreden van den predikant voorkwam echter ongelukken. Goede raad was nu duur. Onze 17de eeuwse

De Zeeheldengraven in de St. Laurenskerk te Rotterdam.

bouwmeesters waren echter voor geen kleintje vervaard, aan afbreken dachten zij niet; zij hebben den steenen kolos eenvoudig recht gezet, een reuzenarbeid, die ons met bewondering vervult voor den durf en de bekwaamheid der bouwmeesters van dien tijd. Men begon met in 1651 den toren te schragen met 7 reusachtige eiken masten, legde toen de grondslagen bloot, en verving de vergane dunne paaltjes door 500 zware greenen masten. Het zonderlinge feit deed zich toen voor, dat men vrij onder den toren door kon loopen.

In 1655 begon eindelijk het gevaarlijkste deel van het werk, het rechtzetten namelijk, waartoe men door middel van zware kettingen den toren aan de niet verzakte zijde $3\frac{1}{2}$ voet deed dalen, totdat hij op zijn nieuw gemetselde basement kwam te staan.

Wanneer men bedenkt, welke bijna onoverkomenlijke moeilijkheden men te overwinnen had, en hoe gebrekkig de hulpmiddelen nog

waren, die den bouwmeesters dier dagen ten dienste stonden, dan moeten wij wel eerbied gevoelen voor de mannen, die dat uiterst moeilijke en gevaarvolle werk tot een goed einde brachten.

In van Reijn's „Geschiedenis van Rotterdam'', waaraan verschillende der hierboven vermelde bijzonderheden zijn ontleend, is, omtrent de Kerk, haar bouw en haar inrichting vóór en na de Hervorming nog veel wetenswaardigs te vinden. Het doel van deze schets was echter minder de geschiedenis der Kerk te schrijven, dan wel een overzicht te geven van het vele belangwekkende, dat zij bevat, en belangstelling op te wekken voor Rotterdam's oudste kerkgebouw en haar monumenten. Moge dat doel hiermede bereikt zijn, en onder de lezers menigeen worden opgewekt, bij een bezoek aan de nijvere Maasstad, de bezichtiging van de St. Laurenskerk niet te verzuimen!

's-Gravenhage, 20 Dec. '09.

